

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระบรมราชาบาทตอนหนึ่งของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่ภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลปัจจุบัน ความว่า "ในบ้านเมืองเราทุกวันนี้ มีเสียงกล่าวกันว่า ความคิด จิตใจของคนเปลี่ยนแปลงไปในทางที่เลื่อม ความประเพณีที่เป็นความทุจริตหลายอย่างมีทำที่จะกลายเป็นสิ่งที่คนทั่วไปพากันยอมรับและสมยอมให้กระทำกันได้เป็นธรรมดา สภาพการณ์เช่นนี้ย่อมทำให้ชีวิตจิตใจของแต่ละคนมืดมัวลงไป เป็นปัญหาใหญ่ที่เสมือนกระแสคลื่นอันโหล่นาเข้าท่วมกันไปหมด จำเป็นต้องแก้ไขด้วยการช่วยกันฝ่าคลื่นที่กล่าวนั้น"

สังคมเศรษฐกิจปัจจุบัน เป็นสังคมเศรษฐกิจที่เห็นแก่ตัว มีอาครยาวสาวได้สาวเอา เราเปลี่ยนจากสังคมเศรษฐกิจที่พึ่งตนเองเป็นสังคมวัตถุที่พุ่มเฟิยเร็วไป คนส่วนใหญ่ตามไม่ทัน เราก็เห็นแต่ความเติบโตทางเศรษฐกิจ ละทิ้งความเป็นธรรม คนจึงเห็นแก่ตัวมากยิ่งขึ้นทุกวัน ข้าราชการ ซึ่งเคยเป็นที่พึ่งของประชาชน เป็นคนที่มีรายได้พอเลี้ยงตนเองได้ เป็นคนที่มีคุณธรรม รักษาเกียรติ รักษาวินัย แต่ในปัจจุบัน สิ่งทีกล่าวนี้นักลึงจะหมดไป ถ้าไม่ช่วยกันแก้ไข ถ้าปล่อยย้าให้ ข้าราชการอยู่ในสภาพปัจจุบันต่อไปแล้ว ความเสื่อมโทรมในระบบราชการจะมีมากขึ้น ยากที่จะหลีกเลี่ยงได้ (ประยูร เกลิงศรี, 2536)

ความเจริญทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ไม่ได้เป็นหลักประกันที่จะสร้างความก้าวหน้าในเรื่องศีลธรรมและความสงบสุขให้แก่สังคมแต่อย่างใด ตรงกันข้ามทั้งสองอย่างนี้ ได้เข้ามามีส่วนสร้างปัญหาสังคม และปัญหาทางศีลธรรมอย่างมากมายโดยเฉพาะการนำมาพัฒนาสังคม และเศรษฐกิจ โดยไม่คำนึงถึงพื้นฐานวัฒนธรรมดั้งเดิม คนในยุคปัจจุบันไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับสิ่งใหม่ที่เกิดขึ้นและท้าทายชีวิตอยู่ทุกเมื่อเชิ้อวัน

สภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคมปัจจุบันในด้านต่างๆ เป็นแรงกดดันให้บุคคลต้องดิ้นรนต่อสู้ เพื่อการอยู่รอด ผวนกกับการรับวัฒนธรรมจากต่างชาติเข้ามาในสังคมไทย ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางคตินิยมของการดำเนินชีวิตอย่างกว้างขวาง มีคนเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวมากขึ้น

จนยอมใช้ทุกวิถีทางแสวงหาผลประโยชน์โดยไม่คำนึงถึงหลักจริยธรรม ปรากฏการณ์เหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าบุคคลส่วนมากมีความย่อหย่อนทางการยอมรับการนำจริยธรรม มาเป็นแนวทางของการประพฤติปฏิบัติทำให้เกิดปัญหาสังคมสืบเนื่องนานาประการ (ชัยยศ ภูทองเอง, มาโนช ภูมิศิลป์ และ สุภรณ์ ศศิพงษ์ปรีชา, 2534)

ในการพัฒนาประเทศ สิ่งที่เป็นปัจจัยสำคัญที่สุดคือ "คนในชาติ" จึงจำเป็นต้องพัฒนาคนในชาติเสียก่อนที่จะพัฒนาอย่างอื่น เพราะถ้าคนในชาติเป็นพลเมืองดีได้แล้ว การพัฒนาอย่างอื่นก็จะสามารถทำได้ง่ายขึ้น นั่นคือจะต้องพัฒนาจิตใจของคนในชาติให้เป็นผู้มีจิตสำนึกในคุณธรรมและจริยธรรม หรือศีลธรรม ปัญหาสังคมไทยหรือแม้กระทั่งสังคมโลก กำลังประสบกับปัญหาทางด้านสังคมเพราะคนในชาติเป็นคนห่างเหินจากศีลธรรม คนที่มีการศึกษาค้นแทนที่จะเป็นคนดีมีคุณธรรมกลับทำให้คนเรารู้สึกถึงความเห็นแก่ตัวมากขึ้นเป็นส่วนใหญ่ (ถวิล อนุรักษ์เวศ, 2534)

สังคมไทยปัจจุบันนี้ไม่มีเสียงกล่าวกันว่า คนรุ่นใหม่ไม่ค่อยเข้าใจตนเอง ไม่ค่อยเข้าใจวัฒนธรรมของตน เมื่อสำเร็จการศึกษาไปแล้วไปทำงานรับราชการ หรือไปอยู่หน่วยงานอะไรก็ตาม กิจกรรมต่างๆ ที่เรียกว่า พัฒนาประเทศชาติหรือพัฒนาสังคมกลับไม่ได้ผลดีเพราะว่าไม่เข้าใจชีวิตจิตใจของคน ไม่เข้าใจรากฐานวัฒนธรรม ไม่มีคุณธรรม ทั้งนี้จะมีสาเหตุมาจากระบบการศึกษาเป็นสำคัญ คงต้องยอมรับว่า ปัญหาเรื่องศีลธรรมเป็นปัญหาหนักที่สุดในสังคมเรา ในทุกแห่งทุกหนจะได้ยินคนพูดกัน วิจารณ์กัน ถึงความทุจริตประพฤติมิชอบในรูปแบบต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นสถาบันใหญ่โตทรงเกียรติขนาดไหนหรือหน่วยงานระดับใด ทั้งของรัฐและของเอกชนล้วนมีสภาพไร้ศีลธรรมปกคลุมไปทั่ว สถานการณ์ดังกล่าวนี้วันจะมีความรุนแรงยิ่งขึ้น ถ้าไม่มีมาตรการที่มีประสิทธิภาพเพียงพอมายับยั้งไว้ หรือช่วยผ่อนหนักให้เป็นเบา ด้วยกระบวนการพัฒนาคุณภาพด้านคุณธรรมและจริยธรรม ดังนั้นการสร้างจิตสำนึกทางศีลธรรมจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง และจะต้องอาศัยระบบการศึกษาในระดับต่างๆ ทุกชั้นตอน ที่จะช่วยทำให้บุคคลเกิดความรู้สึกได้เองว่าอะไรดีควรทำ และอะไรชั่วไม่ควรทำ

ระบบการศึกษาอย่างถูกต้อง คือระบบที่สร้างสำนึกความเป็นมนุษย์ให้ได้ การจัดการศึกษาเพียงทำให้เขาเป็นผู้เชี่ยวชาญวิชาชีพเพียงอย่างเดียว จะไม่ช่วยให้สถานการณ์ดีขึ้น แต่จะต้องจัดการศึกษาโดยเมื่อเขาสำเร็จการศึกษาแล้ว จะได้เป็นคนไม่เห็นแก่ตัว ออกไปทำงานไม่ใช่เพื่อกอบโกยเพื่อตัวเอง แต่เพื่อผลของงาน มีความสำนึกถึงคุณธรรม

แนวทางหนึ่งที่จะลดปัญหาต่างๆ ในสังคม คือ การปลูกฝังจริยธรรมแก่บุคคลในสังคม ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือและประสานงานของหน่วยงาน สถาบันต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คือ สถาบันการศึกษา เพราะจริยธรรมมิได้เกิดในตัวบุคคลโดยธรรมชาติ แต่เกิดจากการอบรมสั่งสอน ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม จริยธรรมเป็นปัจจัยและพลังทางสังคมที่ยิ่งใหญ่ เป็นเครื่องกำหนด ความเจริญและความเสื่อมของสังคม หากคนในสังคมมีจริยธรรมสูงย่อมไม่กระทำการที่จะก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ตนเองและสังคม อันจะส่งผลดีต่อประเทศชาติอีกทอดหนึ่งด้วย

ปัจจุบันนี้ การศึกษาได้แผ่ขยายไปกว้างขวาง จำนวนนักเรียนมีมากมาย และจำนวนครูก็ เพิ่มขึ้นไม่แพ้กัน คุณสมบัติของผู้ที่เป็นครูนั้นมักจะพิจารณากันที่วุฒิและกำหนดอัตราเงินเดือนตาม ตำแหน่งหน้าที่ของวุฒินั้นๆ ทุกระดับการศึกษาจึงมีครูหลายประเภท ต่างรุ่น ต่างวุฒิ ต่างวัย และมี ประสบการณ์ความสามารถ คุณธรรมที่แตกต่างกัน บุคลิกภาพและพฤติกรรมของครูก็เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย (สุมน อมรวิวัฒน์, 2530)

ครูถือว่าเป็นบุษนิยบุคคล เป็นพระหรือบิดมารดาที่คอยอบรมสร้างสติปัญญาให้เกิดขึ้น ในการจัดงานวันครูจะเป็นการกระตุ้นให้ครูสร้างคุณงามความดี และประพฤติตามหลักศีลธรรม สร้าง คนให้มีคุณภาพ จริยธรรมความรู้สืบไป อย่างไรก็ตาม สังคมไทยได้เปลี่ยนแปลงไปตามกระแสของสังคม ภายนอกตามสภาพของเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมของหลายๆ ประเทศ รวมทั้งอิทธิพลของ วัฒนธรรมได้เข้ามาครอบงำวิถีชีวิตสังคมเมืองไทย ทำให้ค่านิยมของครูเปลี่ยนแปลงไปมาก โดยหัน มาคำนึงถึงเงื่อนไขทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญในการดำรงชีพ ทำให้บิดเบือนภาพลักษณ์ในอุดมคติของ ความเป็นครู จนไม่แน่ใจภาพลักษณ์ในความเป็นบุษนิยบุคคลของครู จากภาพของสังคมและเศรษฐกิจ ที่เปลี่ยนแปลงนี้ อาจจะทำให้ครูถูกวิพากษ์วิจารณ์ภาพที่ไม่เหมาะสมตามไปด้วย ดังนั้น ข้าพเจ้า ขอให้กระทรวง ทบวง กรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ให้ความสำคัญและพัฒนาระดับของครู โดยเน้นด้าน คุณธรรมจริยธรรม ไม่ใช่มุ่งที่จะพัฒนาทางด้านวัตถุเพียงอย่างเดียว (ชวน หลีกภัย, 2536)

ความสำคัญของผู้นำหรือผู้บริหาร คือการมองที่ตนเอง หาทางปรับปรุงและพัฒนาตนเอง การจะทำอะไรก็ตามต้องคำนึงถึงประเพณีวัฒนธรรม คุณธรรม และจริยธรรมอันดีงามของตน อุบัติมาเหมือนกับแม่ปูสอนลูกปูให้เดินตรง แต่ตนเองไม่อาจทำได้ อุดมคติที่ว่า "จงทำอย่างที่ดีข้าพเจ้า พูด แต่อย่าทำอย่างที่ดีข้าพเจ้าทำ" เป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้องและล้าสมัยแล้ว ปัจจุบันและที่ถูกต้องควรจะเป็น "จงประพฤติอย่างที่ดีข้าพเจ้าแนะนำ และทำอย่างที่ดีข้าพเจ้าปฏิบัติ" เพราะการที่ผู้นำหรือผู้ บริหารจะหวังให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเป็นคนดี ตนเองต้องมีดีเป็นพื้นฐานเสียก่อน

จากความสำเร็จต่างๆ ดังที่กล่าวมาแล้วจะเห็นได้ว่าการที่จะทำให้สังคมได้รับการยอมรับ และเห็นคุณค่าของการทำความดี เป็นคนดีนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้เกี่ยวข้อง คือผู้นำหรือผู้บริหาร โดยเฉพาะผู้มีหน้าที่อบรมสั่งสอนเยาวชนคือครู-อาจารย์ทั้งหลายต้องเป็นแบบอย่างที่ดี ทั้งนี้ที่สำคัญที่สุด คือผู้นำ หรือผู้บริหารในสถานศึกษา จะต้องเป็นแบบอย่างที่ดี และการเป็นแบบอย่างที่ดี ของผู้บริหารก็คือการเป็นผู้มีคุณธรรมและจริยธรรม นั่นเอง

ในเรื่องเกี่ยวกับการประพฤติปฏิบัติของผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเลย ที่แสดงออกให้เห็นถึงคุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษานั้นจึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจว่า ในปัจจุบันนี้ผู้บริหารสถานศึกษาได้ปฏิบัติตนเป็นไปตามที่สังคมประสงค์หรือไม่ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเลย ตามความคิดเห็นของบุคลากร ในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเลย เพื่อที่จะนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทาง และเป็นส่วนประกอบในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในโอกาสต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์

- 1) เพื่อศึกษาความคิดเห็นของบุคลากรในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเลย เกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ใน 4 ด้าน คือ
 - (1.1) คุณธรรมและจริยธรรมต่อวิชาชีพการบริหาร
 - (1.2) คุณธรรมและจริยธรรมต่อเพื่อนร่วมงาน
 - (1.3) คุณธรรมและจริยธรรมต่อสังคมและประเทศชาติ
 - (1.4) คุณธรรมและจริยธรรมต่อตนเอง
- 2) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของบุคลากรในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเลย เกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ทั้ง 4 ด้าน ระหว่าง (1) ผู้บริหารสถานศึกษา (2) ครูผู้สอน (3) เจ้าหน้าที่ในสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ
- 3) เพื่อสำรวจความคิดเห็นของบุคลากรในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเลย เกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมที่พึงประสงค์ของผู้บริหาร ในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเลย

1.3 สมมติฐานการวิจัย

ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และเจ้าหน้าที่ในสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ มีความเห็นต่อการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษาเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ทั้ง 4 ด้าน แตกต่างกันไป

1.4 ขอบเขตและข้อจำกัดของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งที่จะศึกษาความคิดเห็นของบุคลากรในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเลย 3 กลุ่ม คือ (1) ผู้บริหารสถานศึกษา (2) ครูผู้สอน (3) เจ้าหน้าที่ในสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ ในปีการศึกษา 2537 ต่อการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษา เกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรม ใน 4 ด้าน ประกอบด้วย

- 1) ด้านคุณธรรมและจริยธรรมต่อวิชาชีพการบริหาร
- 2) ด้านคุณธรรมและจริยธรรมต่อเพื่อนร่วมงาน
- 3) ด้านคุณธรรมและจริยธรรมต่อสังคมและประเทศชาติ
- 4) ด้านคุณธรรมและจริยธรรมต่อตนเอง

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ

1) บุคลากร หมายถึง ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ครู-อาจารย์ในโรงเรียนประถมศึกษา และเจ้าหน้าที่ในสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเลย ปีการศึกษา 2537

2) ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่และผู้อำนวยการโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเลย

3) ครูผู้สอน หมายถึง ข้าราชการครูที่ปฏิบัติการสอนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเลย

4) เจ้าหน้าที่ในสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ หมายถึง หัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ ผู้ช่วยหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ หัวหน้างานบริหารทั่วไป หัวหน้างานการเจ้าหน้าที่ หัวหน้างานการเงินและพัสดุ หัวหน้าหน่วยศึกษานิเทศก์และเจ้าหน้าที่ทุกคนในสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ ในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเลย

5) คุณธรรม หมายถึง คุณงามความดีที่สะสมอยู่ในจิตใจมนุษย์ โดยผ่านประสบการณ์จากการได้สัมผัส ซึ่งจะแสดงออกมาจากการกระทำทางกาย วาจา และจิตใจของแต่ละบุคคล เป็นสิ่งที่ เป็นประโยชน์ต่อตนเอง ผู้อื่นและสังคม

6) จริยธรรม หมายถึง พฤติกรรมในการประพฤติปฏิบัติตนในสิ่งที่ควรปฏิบัติ ที่ดีงามเหมาะสม และเป็นที่ยอมรับชมชอบหรือยอมรับของสังคม เพื่อความสันติสุขแห่งตนเอง และความสงบเรียบร้อยของสังคมส่วนรวม

7) คุณธรรมและจริยธรรม หมายถึง คุณงามความดีของบุคคลที่กระทำด้วยความสำนึกในจิตใจ โดยได้ยึดถือจนเป็นความเคยชิน อันเป็นคุณลักษณะหรือพฤติกรรมที่ดีงาม เป็นที่ยอมรับว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้อง ดีงาม ของตนเอง ผู้อื่นและสังคม ในที่นี้หมายถึง ระดับการปฏิบัติตนของผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งได้จากการตอบแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

8) ความคิดเห็น หมายถึง ความรู้สึก ความนึกคิดต่อการปฏิบัติตนเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเลย

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ คาดว่าจะเกิดประโยชน์ คือ เป็นข้อมูลในการนำไปวางแผนพัฒนา และส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาต่อไปในอนาคต